

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 52 (1–2017)

Юридичні науки

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2017

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, доц.
Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф.
Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф.
Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф.
Заросило В. О., д-р юрид. наук, проф.
Ковальчук А. Ю., канд. юрид. наук, доц.
Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.
Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф.
Лисенко С. О., канд. юрид. наук, доц.
Литвиненко В. І., д-р юрид. наук, доц.
Матвеєв П. С., д-р юрид. наук, доц.
Муравйов К. В., канд. юрид. наук, доц.
Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф.
Христинченко Н. П., д-р юрид. наук, доц.
Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 29 березня 2017 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) [та ін.]. — Київ : МАУП, 2001. — Вип. 52 (1–2017). Юридичні науки. — Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. — 148 с.: іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” за наказом Міністерства освіти і науки України від 09.03.16 № 241 визнано як фахове видання з юридичних наук (дата включення 31.05.11).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2017
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2017

ЗМІСТ

Відомості про авторів	5
Литвиненко В. І.	
<i>Концептуальні засади реформування правоохоронних органів України .....</i>	<i>7</i>
Заросило В. О.	
<i>Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація .....</i>	<i>17</i>
Teteruck A. A., Zarosylo V. O.	
<i>The organizational and legal issues of participation of chaplains in volunteer military formations and in the units of the armed forces of Ukraine .....</i>	<i>23</i>
Токар В. В.	
<i>Шляхи удосконалення правового регулювання санації та ліквідації комерційних банків в Україні .....</i>	<i>29</i>
Безсмолий Є. Б.	
<i>Науково-практичний аналіз нормативно-правового забезпечення професійної підготовки майбутніх магістрів з правознавства .....</i>	<i>33</i>
Веклич В. О.	
<i>До питання щодо проблеми організації антикорупційної боротьби за умов корупційного середовища .....</i>	<i>39</i>
Kaplia O. M.	
<i>Language as a principle of administrative justice .....</i>	<i>47</i>
Миронов В. В., Ткачук А. І.	
<i>Викладання адміністративного процесу як засіб забезпечення якості юридичної освіти в Україні .....</i>	<i>54</i>
Мота А. Ф.	
<i>Класифікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з нелегальною міграцією, протидію яким віднесено до повноважень Державної прикордонної служби України .....</i>	<i>59</i>
Муравйов К. В.	
<i>Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань .....</i>	<i>68</i>
Панасюк Р. П.	
<i>Наукові аспекти розвитку адміністративного права .....</i>	<i>73</i>
Скиданов К. В.	
<i>Захист прав та інтересів автора .....</i>	<i>80</i>
Дергунова О. І.	
<i>Психологічно-правові поняття у сучасному суспільстві .....</i>	<i>84</i>

Живицький В. А. <i>Інституціоналізація Державної фіскальної служби України: теоретико-правове забезпечення</i>	91
Картавцева Ю. В. <i>Господарсько-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності</i>	99
Лісовська Ю. П. <i>Концепція превентивних заходів у системі інформаційної безпеки України: адміністративно-правовий аспект</i>	109
Лучка І. Ю. <i>Сутність ділової репутації стосовно суб'єктів господарювання</i>	116
Нучупоренко О. В. <i>Theoretical and legal principles of ensuring rights and legitimate interests of taxpayers</i>	124
Осовський К. В. <i>Правове забезпечення державного управління реформуванням системи охорони здоров'я</i>	133
Павленко О. В. <i>Про сутність статусу підприємств колективної власності</i>	139

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- **Безсмолий Євгеній Борисович** — суддя Ленінського районного суду м. Кропивницький, канд. пед. наук, доц. каф., Кропивницька філія МАУП — 33
- **Веклич Владислав Олександрович** — канд. юрид. наук, доц. каф. історії та теорії держави і права Навчально-наукового ін-ту права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 39
- **Дергунова Ольга Ігорівна** — пошукувач, каф. конституційного права та правосуддя Одеського нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова — 84
- **Живицький В'ячеслав Антонович** — здобувач, Навчально-науковий ін-т права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 91
- **Заросило Володимир Олексійович** — д-р юрид. наук, проф., зав. каф. упр. безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності, Навчально-науковий ін-т права ім. Володимира Великого МАУП, м. Київ — 17, 23
- **Капля Олександр Миколайович** — канд. юрид. наук, ст. наук. співроб., доц. каф. упр. безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності, МАУП, м. Київ — 47
- **Картавцева Юлія Валеріївна** — аспірант, МАУП — 99
- **Литвиненко Віктор Іванович** — д-р юрид. наук, доц., Заслужений юрист України, директор Навчально-наукового ін-ту права ім. Володимира Великого МАУП, м. Київ — 7
- **Лісовська Юлія Петрівна** — ст. викладач, каф. адм. права, Навчально-науковий ін-т права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 109
- **Лучка Ігор Юрійович** — аспірант, МАУП, м. Київ — 116
- **Миронов Віктор Вікторович** — канд. екон. наук, доц., доц. каф. правових дисциплін, Херсонський ін-т МАУП — 54
- **Мота Андрій Федорович** — канд. юрид. наук, доц., доц. каф. комерційного та трудового права, Хмельницький ін-т МАУП — 59
- **Муравйов Кирило Володимирович** — канд. юрид. наук, доц., зав. каф. фінансового та банківського права, Навчально-науковий ін-т права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 68
- **Ничипоренко Олексій Валентинович** — аспірант, Ін-т законодавства Верховної Ради України, м. Київ — 124
- **Осовський Костянтин Васильович** — докторант, МАУП, м. Київ — 133

- **Павленко Олександр Вікторович** — аспірант, МАУП, м. Київ — 139
- **Панасюк Роман Петрович** — канд. іст. наук, докторант, МАУП, м. Київ — 73
- **Скиданов Костянтин Володимирович** — канд. юрид. наук, доц. каф. цивільно-правових дисциплін, Навчально-науковий ін-т права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 80
- **Тетерук Андрій Анатолійович** — аспірант, народний депутат України, Навчально-науковий ін-т права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ — 23
- **Ткачук Анна Іллівна** — канд. іст. наук, доц., доц. каф. правових дисциплін, Херсонський інститут МАУП — 54
- **Токар Володимир Володимирович** — д-р екон. наук, доц., проф. каф. фінансового та банківського права Навчально-наукового ін-ту права ім. князя Володимира Великого МАУП — 29

Ю. В. КАРТАВЦЕВА

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2017, вип. 52(1), с. 99–108

Обґрунтовується, що створення ефективної системи захисту прав суб'єктів господарювання інтелектуальної власності сприятиме укріпленню інноваційної моделі розвитку України. Введено поняття “господарсько-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності”, його структуризацію та характеристики складових.

На сучасному етапі економічного розвитку важливе значення має створення ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання. Наявність такої системи в Україні сприятиме укріпленню інноваційної моделі її розвитку, модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності в межах світової економіки. Адже збільшення інновацій, нововведень призводить до створення робочих місць у нових галузях, які визначають стан світової економіки ХХІ ст. — економіки, що базується на знаннях. Захист інтелектуальної власності стосується також і створення цивілізованого ринкового середовища, де як виробники, так і споживачі були б надійно захищені від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності, контрафактної продукції, виробництвом фальсифікованих товарів. На сьогодні явища недобросовісної конкуренції та свідомого порушення прав інтелектуальної власності становлять окрему проблему для України: проблему для розвитку міжнародної торгівлі, міжнародно-правових відносин у цілому [1].

Питання, пов'язані з захистом прав інтелектуальної власності, досліджувались у працях Ю. Бошицького, В. Луця, М. Галянтича, О. Дзери, Л. Ковалю, А. Колодія, В. Косака, П. Крайнева, О. Красавчикова, Н. Кузнецової, О. Лейста, М. Малєїна, А. Міцкевича, А. Олійника, Л. Михайлової, В. Нагребельного, М. Паладія, О. Підопригори, А. Святоцького, В. Сергієнка, Є. Харитонова, Я. Шевченко, Ю. Шемшученка, Г. Шершеневича, Р. Шишки, О. Ярешко та інших. В той же час більшість авторів розглядає зазначені питання з цивільно-правових позицій, з позицій цивільних прав фізичної або юридичної особи. Визначено базові поняття щодо об'єкта захисту — поняття власності (власність — відносини з приводу виробництва, а потім присвоєння і споживан-

ня його результатів), її форми (більшість дослідників виокремлюють форми власності, що знайшли своє відображення у Конституції України (у Конституції України передбачені: виключна власність українського народу (ст. 13), державна власність (ст. 14), власність територіальних громад села, селища, міста — комунальна власність (ст. 142), приватна власність (ст. 41). Визначено поняття захисту, відмінне від споріднених категорій, наприклад охорони, тощо.

Водночас засоби захисту прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання, до яких треба віднести господарсько-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності, досліджувались недостатньо, що призводить до негативних наслідків у сфері господарювання, порушень конкурентних засад, негативно впливає на економічний розвиток країни.

Введемо поняття “господарсько-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності”, його структуризацію та характеристику складових.

Важливим засобом посилення захисту прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання є відповідний господарсько-правовий механізм. Під господарсько-правовим механізмом захисту прав інтелектуальної власності будемо розуміти сукупність певних правових норм, що регламентують відносини у цій сфері, у тому числі юридичну (господарсько-правову) відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання, а також органи, які розглядають справи з відповідних відносин (порушень прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання).

Зупинимось на складових зазначеного господарсько-правового механізму. Перша складова — це сукупність певних правових норм, що регламентують відносини у сфері інтелектуальної власності. Правовою основою цих відносин є Конституція України, Закони України “Про захист від недобросовісної конкуренції”, “Про авторське право і суміжні права”, “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на промислові зразки”, “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”, “Про охорону прав на сорти рослин”, Кодекс України про адміністративні правопорушення тощо. Це також закони (положення) про Антимонопольний комітет України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство внутрішніх справ України, Службу безпеки України, Державну митну службу України та ін.

Стосовно юридичної (господарсько-правової) відповідальності, то її звично визначають як граничну величину майново-примусового впливу на правопорушника, який може застосовувати до нього кредитор, господарський суд чи суд загальної юрисдикції. Розрізняють різні види юридичної відповідальності: адміністративну, кримінальну (кримінально-правову), цивільно-правову та господарсько-правову.

Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності застосовується, зокрема, при порушенні прав інтелектуальної власності; здійсненні дій, що становлять акти недобросовісної конкуренції; незаконному розповсюдженні примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних; порушенні законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитуван-

ня, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва. Відповідно до ст. 24 Кодексу законів про адміністративні правопорушення (КУАП) захист прав здійснюється шляхом проведення адміністративних процедур: вилучення або конфіскація контрафактної продукції та обладнання, що використовується для її виготовлення, виправні роботи, адміністративний арешт або накладання адміністративних штрафів. Крім того, адміністративні санкції за порушення правил здійснення господарської діяльності можуть бути застосовані до суб'єктів господарювання уповноваженими державними органами. Зокрема, Антимонопольний комітет України відповідно до Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” накладає штрафи на суб'єктів господарювання за вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція. Митна служба України створює належні умови для захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні відповідно до розділу 10 Митного кодексу України.

Значними повноваженнями в частині притягнення суб'єктів господарювання до адмінвідповідальності наділений Антимонопольний комітет України. Згідно з ст. 14 “Компетенція адміністративних колегій Антимонопольного комітету України та адміністративних колегій територіального відділення Антимонопольного комітету України” Закону України “Про Антимонопольний комітет України” [2] постійно діюча адміністративна колегія Антимонопольного комітету вправі вносити до органів виконавчої влади обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції (п. 9); надавати обов'язкові для розгляду рекомендації органам влади, органам місцевого самоврядування, органам адміністративно-господарського управління та контролю, суб'єктам господарювання, об'єднанням щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушень законодавства про захист економічної конкуренції, та усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють (п. 10); розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови, а також перевіряти законність та обґрунтованість постанов, винесених адміністративними колегіями територіальних відділень Антимонопольного комітету України в цих справах (п. 11).

За Кримінальним кодексом (КК) України [3] за порушення прав інтелектуальної власності до відповідальності притягаються, відповідно до ст. 176 “Порушення авторського права і суміжних прав”, за такі дії: незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних; незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації; інше використання чужих творів, комп'ютерних програм і баз даних, об'єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права.

Злочином у сфері інтелектуальної власності є незаконне відтворення, розповсюдження виконання фонограм і програм мовлення, а також їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах та ін-

ших носіях інформації. Відповідно до Закону України “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм” від 23 березня 2000 р. відтворенням визнається виготовлення одного або більше примірників аудіовізуального твору чи фонограми у будь-якій матеріальній формі, у тому числі у звуко- або відеозапису, а також запис твору чи фонограми для тимчасового або постійного зберігання в електронній (включаючи цифрову), оптичній чи іншій формі. Розповсюдженням примірників аудіовізуальних творів чи фонограм визнається масове виробництво примірників аудіовізуальних творів чи фонограм і будь-які дії розповсюджувачів цих примірників, що спричиняють незалежно від способу передачу права власності або передачу права володіння, права користування або права розпорядження на ці примірники.

Злочином є будь-яке інше використання чужих творів, комп’ютерних програм і баз даних, об’єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права. До інших форм і способів використання чужих творів слід віднести: публічне виконання і публічне сповіщення творів; публічний показ; будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі уже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією; переклади творів; переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання у майновий найм чи у комерційний прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору; здавання в найм після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку “читає машина”; імпорт примірників творів. Наведений перелік не є вичерпним.

За злочин до відповідальності притягаються за таких умов: 1) об’єкт авторського права чи суміжних прав, на який було звернуто посягання, охороняється законом; 2) якщо злочинні дії завдали матеріальної шкоди суб’єкту авторського права чи суміжних прав у великому або в особливо великому розмірі. Стаття 176 КК України також чітко визначає, що слід розуміти під цими поняттями. Матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо вартість примірників незаконно відтворених чи розповсюджених творів, матеріальних носіїв комп’ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації або сума доходу, отриманого внаслідок незаконного опублікування, виконання, показу чи публічного оприлюднення творів, комп’ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, продажу аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, матеріальна шкода є завданою в особливо великому розмірі, якщо їх вартість або сума доходу у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Стаття 177 КК України “Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію” передбачає, що незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми,

сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Ці ж дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Водночас слід мати на увазі, що чинне законодавство України про промислову власність передбачає випадки використання об'єктів цієї власності, які не визнаються порушеннями патентних прав.

Цивільно-правова відповідальність (як в цілому і господарсько-правова) має компенсаційний характер. Сутність компенсаційної функції правової відповідальності полягає у відновленні порушеного правопорушенням майнового стану потерпілого шляхом застосування на його користь компенсаційних майнових санкцій, стягуваних з порушника.

У договірних та інших зобов'язаннях кредитор завжди ризикує своїм майновим становищем внаслідок порушення зобов'язання боржником. Тому правові системи цивілізованих країн відпрацювали і мають у своєму арсеналі засоби правового захисту, які знаходяться у потерпілої сторони зобов'язання. Ці засоби ґрунтуються на так званому праві справедливості і застосовуються або безпосередньо потерпілою стороною, або правозастосовним органом. Найбільш юридичним, універсальним і дієвим засобом правового захисту потерпілої сторони зобов'язання, яке застосовується традиційно “за правом справедливості”, є відшкодування збитків. Суть цього методу полягає в тому, що кожне порушення договору чи іншого зобов'язання дає потерпілій стороні право на відшкодування збитків, яких вона зазнала. Так, ст. 546 Цивільного кодексу України [4] називається “Види забезпечення виконання зобов'язання”. Термін “забезпечення виконання” якраз і вказує на те, що дана форма відповідальності виконує компенсаційну функцію. Таку саму функцію законодавець покладає і на неустойку. Відповідно до ст. 550 Цивільного кодексу України право на неустойку виникає незалежно від наявності у кредитора збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання. В той же час ст. 550 Цивільного кодексу України встановлено, що кредитор не має права на неустойку, якщо боржник не відповідає за порушення зобов'язання. Це означає, якщо господарюючий суб'єкт порушив зобов'язання і він доведе, що це порушення трапилося випадково або вна-

слідок фарс-мажорних обставин, то він звільняється від відповідальності за їх порушення. У такому випадку неустойка з боржника не вираховується. При цьому, зокрема, не вважається недотриманням умов власних зобов'язань контрагентом боржника відсутність на ринку товарів, які необхідні для виконання зобов'язань, а також відсутність у нього ж (боржника) необхідних засобів для виконання зобов'язань.

Господарсько-правова відповідальність — це різновид юридичної відповідальності за порушення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, в даному випадку результатами інтелектуальної, творчої діяльності, невиконання або неналежне виконання зобов'язань у цій сфері суб'єктами господарської діяльності. Це недобросовісна конкуренція у сфері господарювання шляхом порушення прав інтелектуальної власності, неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, неправомірне збирання, розголошення та використання відомостей, що є комерційною таємницею тощо. Відповідальність у цьому разі має особливий предмет регулювання — господарські правопорушення прав інтелектуальної власності. Господарські правопорушення у сфері інтелектуальної власності — це протиправна дія або бездіяльність суб'єкта господарських відносин, яка не відповідає нормам господарського права, не узгоджується з юридичними обов'язками зазначеного суб'єкта, порушення суб'єктивних прав інтелектуальної власності іншого учасника відносин або третіх осіб.

Однією з форм господарсько-правової відповідальності є відповідальність економічна. Вона застосовується у формі певної системи економічних (майнових) санкцій, передбачених або дозволених нормами господарського законодавства. Господарюючі суб'єкти як організації можуть нести лише матеріальні витрати як відповідальність (примусові виплати, неодержання належних сум, зменшення майна, в результаті відшкодування збитків тощо). Серед економічних форм господарсько-правової відповідальності важливе місце посідають так звані штрафні санкції: неустойка, штраф, пеня.

Відповідальність можна визначити як граничну величину майново-примусового впливу на правопорушника, який може застосовувати до нього кредитор, господарський суд чи суд загальної юрисдикції.

Штрафна господарсько-правова відповідальність відрізняється від відшкодування збитків насамперед тим, що вона виконує каральну або дисциплінуючу функцію. Господарське законодавство встановлює штрафну відповідальність до тих видів господарських правопорушень, за вчинення яких до суб'єктів господарських відносин доцільно застосовувати штрафні санкції. Розмір цієї відповідальності залежить від ступеня серйозності господарського правопорушення, а не від суми завданого кредитором збитку.

Штрафна відповідальність застосовується згідно із законодавством у вигляді штрафних економічних санкцій, встановлених нормативними актами, що регулюють окремі види господарських відносин (положення про поставки продукції і товарів, транспортні кодекси і статuti та ін.). Згідно із ст. 230 Господарського кодексу України [5] штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня),

яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

При цьому Господарським кодексом визначено, що:

- штрафом є неустойка, нарахована у відсотках від суми невиконаного чи неналежним чином виконаного зобов'язання;

- пенею є неустойка, нарахована у відсотках від суми несвоєчасного виконаного грошового зобов'язання за кожний день перевищення терміну його виконання.

Тобто штраф і пеня — це види неустойки. При цьому штраф може встановлюватись за будь-яке порушення господарських зобов'язань, в той же час пеня — лише у випадку перевищення терміну виконання грошових зобов'язань. Відмінність пені від штрафу полягає в тому, що пеня — це тривала неустойка, яка обчислюється за кожний день перевищення терміну платежу, не виконаного у передбачені зобов'язанням терміни.

Відповідно до ст. 231 Господарського кодексу України штраф і пеня нараховуються у відсотках до суми невиконаної частини зобов'язань або у визначеній фіксованій грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язань незалежно від ступеня виконання, чи в кратному розмірі до вартості товарів, робіт або послуг. Для недопущення нанесення збитків власній фінансово-господарській діяльності контрагентам за договором необхідно визначати неустойку лише у відсотках від суми невиконаного чи неналежним чином виконаного зобов'язання.

Розмір штрафної санкції визначається ст. 231 Господарського кодексу, відповідно до якої його розмір узгоджується сторонами при укладенні договору. Зменшувати розмір штрафних санкцій, згідно зі ст. 233 Господарського кодексу України, може лише суд у випадку, якщо вони надмірно великі порівняно зі збитками кредитора.

За загальним правилом розмір неустойки повинні визначати сторони при укладенні угоди. При цьому у випадку невстановлення законом розміру неустойки за взаємною згодою сторони можуть його збільшити або зменшити.

Для неустойки за грошовими зобов'язаннями є певні обмеження. Зокрема, згідно з ст. 343 Господарського кодексу (ч. 2), розмір пені, що встановлюється за згодою сторін, не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня.

Оперативно-господарські санкції — це передбачені законодавством або договором заходи оперативного впливу на правопорушника, спрямовані на припинення або попередження повторення господарського правопорушення, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Вони застосовуються безпосередньо самими суб'єктами господарських правовідносин незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання.

За своєю спрямованістю оперативно-господарські санкції ч. 1 ст. 236 Господарського кодексу України поділяються на такі види: одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною із звільненням

її від відповідальності за це у разі порушення зобов'язання іншою стороною; відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням; встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг) тощо; відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання. При цьому ч. 2 цієї статті вказується, що перелік оперативно-господарських санкцій, встановлений у частині першій цієї статті, не є вичерпним. Сторони можуть передбачити у договорі також інші оперативно-господарські санкції.

Підводячи деякі підсумки розглянутому, зазначимо, що інститут юридичної (господарсько-правової) відповідальності за порушення прав у сфері інтелектуальної власності є достатньо розвиненим.

Перейдемо до другої складової господарсько-правового механізму захисту інтелектуальної власності. Це, як зазначалось, структура відповідних державних органів, які забезпечують контроль, охорону і захист прав у сфері інтелектуальної власності, включаючи судові, здійснення судочинства.

Щодо судів, то згідно з Законом України “Про судоустрій і статус суддів” № 1402-VIII, прийнятим 2 червня 2016 р. [6], протягом року після початку його дії в країні повинен бути створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

В той же час деякі експерти вважають, що створення Вищого суду швидше не призведе до скорочення витрат сторін на розгляд справ з інтелектуальної власності: Закон не зобов'язує суддів мати або отримувати додатково технічну освіту, а значить, як і раніше, потрібно буде проводити судові експертизи в кожній справі [7; 8].

Закордонний досвід свідчить якраз про те, що наявність технічної освіти у суддів Вищого суду була б доцільною і логічною. Практично в усіх патентних судах іноземних держав така вимога для суддів існує, що значно економить гроші і час сторін у процесі. Наприклад, у Німеччині до складу суддівського корпусу Федерального патентного суду входять так звані “технічні судді” (*technische Richter*), які мають технічну і юридичну освіту. Судді патентних судів Великобританії та Швейцарії також повинні мати дві освіти: юридичну і технічну [7; 8].

Ефективність порядку здійснення судочинства визначається, на нашу думку, не тільки професійністю суддів, скороченням витрат на ведення судових тяжб, а й (як вказувалося) такими властивостями судочинства, як справедливість та некорупційність. І тут виникає багато питань, оскільки проблема справедливості судових рішень, некорупційності суддів не вирішена в країні в цілому. Це одна з найбільш глобальних і болючих проблем України.

Отже, створення ефективної системи захисту прав суб'єктів господарювання інтелектуальної власності сприятиме укріпленню інноваційної моделі розвитку України, модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності в межах світової економіки.

Важливим засобом вирішення проблеми прав суб'єктів господарювання інтелектуальної власності є вдосконалення господарсько-правового механізму захисту прав інтелектуальної власності. Під таким механізмом розуміється сукупність певних правових норм, що регламентують відносини у сфері інтелектуальної власності, у тому числі юридичну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання, а також органи, які розглядають справи з порушень прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання. Створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності сприятиме посиленню дії господарсько-правового механізму захисту прав інтелектуальної власності.

Джерела

---

1. Михайлов И. Е. Интеллектуальная собственность в Украине и в мире [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/essential/52397/>
2. Закон України “Про Антимонопольний комітет України” // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 50. Ст. 472.
3. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26. Ст.131).
4. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435- IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40–44. Ст. 356.
5. Господарський Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
6. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31. Ст. 545.
7. Ковальова М. В. Деякі особливості патентної охорони промислової власності в Україні та в Європейському Союзі // Часопис Київського університету права. 2013. № 2. С. 238–240.
8. Коваль М. Чим буде корисний Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Українські перспективи і досвід іноземних держав // Погляд. 8 серпня 2016 р.

Обґрунтовується, що створення ефективної системи захисту прав суб'єктів господарювання інтелектуальної власності сприятиме укріпленню інноваційної моделі розвитку України. Висловлюється думка про те, що важливим засобом вирішення проблеми прав суб'єктів господарювання інтелектуальної власності є вдосконалення господарсько-правового механізму захисту прав інтелектуальної власності. Доводиться, що створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності сприятиме посиленню дії господарсько-правового механізму захисту прав інтелектуальної власності.

Substantiates that an effective system of protection of the rights of intellectual property entities will contribute to strengthening innovative model of Ukraine. It has been suggested that an important way to solve the problem of human entities of intellectual property is to improve the economic and legal framework to protect intellectual property. Proved that

the Supreme Court established the Intellectual Property will contribute to strengthening of the economic and legal framework to protect intellectual property.

Обосновывается, что создание эффективной системы защиты прав интеллектуальной собственности субъектов хозяйствования будет способствовать укреплению инновационной модели развития Украины. Высказывается мнение о том, что важным средством решения проблемы защиты прав интеллектуальной собственности субъектов хозяйствования является совершенствование хозяйственно-правового механизма защиты прав интеллектуальной собственности. Утверждается, что создание Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности будет способствовать усилению действия хозяйственно-правового механизма защиты прав интеллектуальной собственности.

Надійшла 4 січня 2017 р.